

СТЕПАНОВА НАТАЛІЯ МИХАЙЛІВНА,

кандидатка філософських наук, доцентка,
доцентка кафедри дошкільної та спеціальної освіти,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна

Nataliia Stepanova,

Candidate of Philosophy, Associate Professor,
Associate Professor at the Preschool and Special Education Department, Bohdan Khmelnytsky
National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

E-mail: Stepanova76@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6842-629X>

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ПРАВАМИ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ КАЗОК

A Сучасні українські реалії вказують, що соціальна сфера займає одну з найважливіших ролей у житті суспільства. Особливо загостреною стала ситуація щодо збереження соціальних інтересів кожного громадянина України, зокрема й прав людини, з лютого 2022 року, із часу повномасштабного вторгнення Російської Федерації в нашу країну. У дослідженні з'ясовуються актуальні можливості ознайомлення здобувачів освіти з правами дітей засобами українських народних казок.

Виховний потенціал української народної казки обумовлений реалізацією загальнокультурних норм і культуротворчих функцій виховання. Автор наводить багато сюжетних прикладів із українських народних казок, як навчально-дидактичних матеріалів. На їх основі можна не лише ознайомлювати учасників освітнього процесу з правами дітей, а й проводити навчання щодо з'ясування їхніх порушень та уроків захисту.

Ключові слова: права дитини; українська народна казка; діти старшого дошкільного віку; учні молодшого шкільного віку; майбутні педагоги

ACQUAINTANCE OF STUDENTS WITH CHILDREN'S RIGHTS USING THE UKRAINIAN FOLK TALES

S Modern Ukrainian realities indicate that the social sphere occupies one of the most important roles in society. The situation regarding the preservation of the social interests of every Ukrainian citizen, including human rights, has become especially relevant since February 2022. This was the time when Russia launched a full-scale invasion of our country. Children were and are the most vulnerable part of society, who need not only adults' care and attention but also constant protection and assistance. The research reveals the potential for familiarizing students with children's rights using Ukrainian folk tales.

The educational potential of Ukrainian folk tales is determined by its role in implementing general cultural norms and cultural functions of education. In contrast to normative and legal dogmas or precepts, a folk tale subtly introduces specific norms of behavior or actions. Through the examples of fairy-tale heroes illustrate what is good and what is bad, how to behave right, and what action is not worth imitating. This is how the best examples of positive social experience are assimilated and a high level of morality and understanding of the principle of law is formed: good will always win.

The purpose of the article is a theoretical analysis of the concept of "children's rights" and a clarification of the possibilities of Ukrainian folk tales in supporting its study.

The following tasks were set to achieve this: to analyze the scientific views of Ukrainian and foreign scientists regarding the interpretation of the concept of "child's rights"; to find out the role of the Ukrainian folk tales as an important educational tool in the legal education of students; to prepare recommendations for using Ukrainian folk tales to acquaint students with the children's rights.

The author gives many plot examples from the Ukrainian folk tales as educational and didactic materials. It is possible not only to acquaint the participants of the educational process with the children's rights and to conduct training on their violation and to offer lessons on protection based on Ukrainian folk tales.

Keywords: children's rights; Ukrainian folk tale; senior students; junior students; future teachers

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Сучасний цивілізований розвиток суспільства неможливий без розбудови правового демократичного ладу, який характеризується наявністю різних ознак, серед яких чинне місце займає захист прав дітей. Безумовно, першою інституцією, хто має право опіки й піклування про дитину,

є інститут батьківства. Батьки захищають законні інтереси своїх дітей. Проте існує й державний механізм, який об'єднує діяльність не тільки соціальних служб, а й різноманітних громадських організацій, які також діють в інтересах дітей, захисту їхніх прав і забезпечення свобод. Такі дії зі сторони держави й соціальних інституцій є справді актуальним напрямом діяльності кожної демократичної спільноти,

адже діти є найуразливішою частиною суспільства й окрім навчання та виховання, в порівнянні з іншими категоріями населення, потребують особливої опіки та піклування, захисту, турботи й допомоги в усіх життєвих сферах.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Тема прав дитини була предметом досліджень як вітчизняних науковців, так і зарубіжних. Правовий статус дитини, права дитини, їхню класифікацію досліджували українські вчені О. Бондарчук, О. Вінгловська, С. Коталейчук, Н. Крестовська, О. Ригіна, Р. Опацький та ін. Питання забезпечення прав дитини ґрунтовно опрацьовані в дослідженнях Л. Красицької, О. Навроцького, А. Пшеничної та ін. У зарубіжних працях також досліджуються права дитини та їхній захист, окрім цього, суміжними темами є фостеринг, як форма публічного адміністрування прав і свобод дитини, фостерного виховання тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Українське законодавство у частині захисту прав дітей приведені у відповідність до міжнародних стандартів. Один із найважливіших документів – Конвенція про права дитини (Резолюція А/44/736), прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 року [5], не обійшлася формальною ратифікацією в Україні. Її положення є основним законодавчим підґрунтям у законах України: «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про охорону дитинства» та інших нормативно-правових актах. Проте актуальною залишається тема ознайомлення здобувачів освіти: майбутніх педагогів, здобувачів освіти дошкільного та молодшого шкільного віку з правами дітей, де б ключовими аспектами було не когнітивне запам'ятовування понять і статистичних даних, а справжнє розуміння цінності прав, як системи можливостей кожної особистості для гармонійного розвитку, формування поваги до ближнього, турботи, відповідальності тощо. Одним із дієвих засобів ознайомлення з правами дітей, враховуючи вікові особливості здобувачів освіти, можуть бути тексти українських народних казок.

Мета статті: теоретичний аналіз поняття «права дітей» та з'ясування можливостей українських народних казок для його вивчення.

За для цього були поставлені наступні завдання:

- проаналізувати наукові погляди українських і зарубіжних учених щодо трактування поняття «права дитини»;
- з'ясувати роль українських народних казок як важливого освітньо-навчального засобу у правовому вихованні здобувачів освіти;
- підготувати рекомендації щодо використання українських народних казок із метою ознайомлення здобувачів освіти з правами дітей.

Для досягнення мети та завдань дослідження були використані як теоретичні, так і емпіричні методи. Теоретичний аналіз поняття «права дитини» та стан його розроблення в нормативних документах дозволив з'ясувати

сутність дефініції та систему можливостей осіб, хто ними володіє. Комплекс емпіричних методів (опис, порівняння, аналіз) дав підстави зробити висновки щодо використання засобів українських народних казок для ознайомлення здобувачів освіти з правами дітей.

Викладення основного матеріалу. Для розуміння поняття «права дитини» доречно звернутися до авторитетних джерел. Як не дивно, у Конвенції про права дитини 5] це категоріальне визначення відсутнє. У Тлумачному словнику української мови роз'яснюється поняття «право», при чому в тому випадку, який стосується нашого дослідження, представлено в такій редакції: «обумовлений постановою держави, установи тощо захист інтересів і можливостей особи щодо участі в чому-небудь, одержання чогось тощо» [8].

Чіткого визначення ми не знаходимо й у наукових розвідках, лише певні характеристики. Проте, в Енциклопедії освіти під «правами дитини» визначені «гарантовані державою можливості задоволення потреб дитини, що дозволяє їй розвиватися відповідно віку та індивідуальних задатків» [2, с. 785].

Дуже схоже пояснення цієї дефініції знаходимо й у «Компасі», посібнику з прав людини, підготовленому в рамках Молодіжної програми освіти з прав людини Директорату Ради Європи з питань молоді та спорту [4, с. 392], при чому там поєднані два поняття: «права людини» й похідне від нього «права дитини».

Також одна з наукових розвідок вітчизняної адвокатеси з питань прав дитини вказує ще на одну правову дилему, яка є актуальною для правників та юристів світу: «діти – це особи з основними правами, які повинна поважати держава, чи це особи, які завжди перебувають під певною формою піклування?» [1, с. 8].

Вважаємо, що у визначенні самої категорії «права дитини» можна дотримуватися енциклопедичного визначення, де важливими компонентами є «створення можливостей для задоволення потреб дітей» і «врахування їх вікових можливостей та індивідуального розвитку». На нашу думку, важливішим завданням є пояснення здобувачам освіти цінності прав у житті кожної людини з наймолодшого її віку. Й доречно почати з їхньої характеристики.

Отже, першою важливою характеристикою є *невід'ємність* прав дитини. Від народження дитини права не можна відібрати чи ранжувати, тобто цим дітям належать, а цим – ні, вони належать усім без обмеження чи виключення.

По друге, права дитини є *універсальними*. Ні місце народження, раса, національність, стать, соціальний статус чи рівень доходів батьків, чи будь-що інше не впливають на їхнє забезпечення.

По третє, права дитини є *неподільними й взаємозалежними*. Права важливі всі, без винятку, вони взаємодоповнюють одне одне, й часто реалізація одного права неможлива від інших [7, с. 298].

Дітям дошкільного віку такі поняття є важкими. Але, враховуючи їхні вікові особливості, а головне, засоби, які

можуть стати в нагоді для роз'яснення таких понять, ця робота може бути посилюючою. Із середнього дошкільного віку (4–5 років) із дітьми читаємо та обговорюємо українські народні казки, за змістом яких уже можна частково ознайомлювати з правами героїв, отже, займатися правовим вихованням.

Казка, як твір із набором виховних елементів, є, без перебільшень, унікальною. З найдавніших часів людство використовує казки (назва самого твору походить від слів «казати», «переказувати») для виховання моральних чеснот, розуміння норм і правил поведінки, передаванні соціального досвіду від старшого покоління до молодшого, які й є в житті людини основою для формування ціннісних орієнтирів [3, с. 77]. Створені з величезної кількості історій казки становлять цілий «навчальний кейс життєвих ситуацій»: що таке добре, що – ні, який вчинок є правильним, а що робити не можна тощо.

Окрім доступності мови, легкої динамічної конструкції тексту, цікавих, дружніх і не зовсім, часто навіть наділених чарівною силою героїв тощо, в казках добро завжди перемагає зло. Тобто діти навчаються на кращих прикладах, без тиску й примусів, нарративних настанов, чому потрібно бути відповідальними, люблячими, милосердними, турботливими, терплячими, уважними тощо. А ще в мові казок є лексичні повтори, кількарізкові, про одне й теж, але важливе, що дозволяє дітям краще засвоювати почуте [6, с. 79].

Пантеон українських народних казок надзвичайно багатий. Притримуючись загальноприйнятої класифікації в сучасному казкознавстві, потрібно вказати на те, що українські народні казки по своїй сутності об'єднані в такі види: про тварин і рослин; «чарівні» та соціально-побутові [там само, с. 80].

Й у кожному з видів є такі твори, які б ознайомлювали слухачів із правами дітей.

Наприклад, виділимо першу групу прав дітей, куди віднесемо *громадянські права*. Її складають право на життя, на ім'я та громадянство, на недискримінацію тощо. В українській народній казці «Калинова сопілка» [9] чарівною силою наділена калинова лоза, з якої чумаки виготовили сопілку. Історія казки розповідає про дідову й бабину дочок, як вони збирали ягоди в лісі. Дідова дочка збирала, а бабина – лише їла. От і вирішила потім собі миску з ягодами привласнити, а названу сестру вбити. На місці, де була схоронена дідова дочка, виростає калина. А чумаки, які зробили з калини сопілку, дізналися про ганебний вчинок злодійки, за що її було покарано. У казці дуже красномовно проходить лінія цінності життя людини. І досить прикметно народна мудрість вказує, що рано чи пізно злочин буде розкрито й кривдника покарано.

Окрім характеристики права на життя, за мотивами цієї казки можна обговорити з дітьми дотримання права на ім'я (ми в тексті не маємо імен, лише – бабина дочка, дідова дочка) й настільки воно важливе в житті людини. Це ж питання є актуальним і для української народної казки «Дідова дочка

й бабина дочка». Натомість, можна привести, як зворотній приклад, такі українські народні казки як «Івасик-Телесик», «Котигорошко», «Казка про Івана-богатиря», «Про Кирила Кожум'яку» тощо, у яких герої мають власні імена. А також варто з дітьми поспілкуватися, звідки з'явилися саме такі імена й коли ними нарекли казкового героя. Наприклад, українська народна казка «Котигорошко» має дуже давні корені. Ім'я головного героя – хлопчика Котигорошка походить від з'їденої горошини. Тут закладені давні звичаї про рослини-обереги, які додавали сили, захищали від злого, робили людину мудрою. Наш герой із раннього дитинства наділений величезною силою: «оре сам, без коней», до Змія вирушив пішо, може підняти вищий себе меч тощо. Але й паралельно пояснюємо дітям, що Котигорошко свою силу спрямовує на захист прав ближніх – він йде визволяти з полону братів і сестер, чим захищає їх від злого Змія, даючи їм волю.

Обговорюючи питання імені зі здобувачами освіти, ми пояснюємо їм, що з іменем дитина стає ідентифікованою для близьких і знайомих, а й відповідно, і як громадянин країни. За українською традицією ім'я людини складається з прізвища, імені та по батькові. Тому в нас існує звернення до дорослих людей по імені та по батькові, наприклад, Анастасія Сергіївна чи Іван Петрович. Також можна пояснити, що хоча рідко, але й трапляються випадки, коли прізвище, ім'я та по батькові у двох чи більше людей збігаються. То тоді до уваги потрібно брати інші ідентифікатори – вік, місце народження людини тощо.

За допомогою українських народних казок можна пояснити дітям і права іншої групи – *соціальні*, що складають право на освіту, соціальне забезпечення, охорону здоров'я тощо. Право на соціальне забезпечення мають діти, які позбавлені батьківської опіки та піклування. Наприклад, в українських народних казках часто піднімається питання сирітства («Дідова дочка й бабина дочка», «Дівчина-тростинка» тощо), де на прикладах казкових героїв пояснюємо дітям як важливо дбати про близьких чи обездолених, навіть чужих людей. Так, в українській народній казці «Торба з цісарем» [там само] розповідається про жовніра Івана, який допомагає знедоленим, старим, жебракам. За свою доброту Іван отримав чарівну торбу, а з нею почав годувати голодних, визволяти скривджених, наказувати пихатих і зажерливих.

Що ж стосується освіти, то в українських народних казках розум, кмітливість завжди є в переліку зразкових вчинків. Наприклад, у «Казці про хлопця, який звільнив свою матір з полону Поганина» постійно повторюється настанова: «Будеш розумний – не загинеш, будеш дурний – пропадеш».

Синонімом до розумного / розумної є мудрий або мудрість. За народними уявленнями мудрою дитина народжується, і з часом мудрість тільки посилюється, тобто людина набуває соціального досвіду й може повчати, давати настанови, розмірковувати, навіть бути суддею. У таких казках, як «Про мудрого діда», «Мудрий Іванко»,

«Як соловейко чоловіка розуму навчив» тощо [там само] знаходимо підтвердження тому, що мудрість завжди у визнанні. Народне прислів'я твердить: «Краще з розумним загубити, аніж з дурнем знайти».

Українська народна казка «Мудра дівчина-семилітка» [там само] також є гарним прикладом пошани розуму. У казці розповідається, як у віці 7-ми років дівчинка розгадувала важкі загадки пана та врятувала батька від розорення.

Отже, розум і мудрість, що, безперечно, складають основу освіченості, є в змістовому наповненні українських народних казок, на прикладах яких можна дітям пояснити про реалізацію права на освіту.

До іншої групи прав дітей віднесемо *економічні права*. До них належать право на працю, але й, водночас, і право кожної дитини на достатній рівень життя й захист від експлуатації. Саме питання експлуатації є одним із ключових у соціально-побутових українських народних казках. Бідний працює на пана, дідова дочка страждає від мачухи, піп користується своїм статусом й примушує жebraка безкоштовно працювати тощо.

Емпатійно дітям ближче історія сиріток, особливо, коли над ними знуцається мачуха й змушує виконувати важку працю. Цікаво, що тема знедолення сирітки, її працьовитість, покірність, довірливість у кінці казки завжди закінчується добром. Тобто, з одного боку, ми пояснюємо дітям про експлуатацію й чим вона шкідлива в житті людини, а з іншого – діти навчаються на прикладах, як наполеглива праця може дати позитивні наслідки.

Коли ми спілкуємося з дітьми, не можемо оминати таку групу прав, як *культурні*. До них відносяться право на відпочинок, дозвілля й гру. Усі діти люблять гратися, адже гра поєднує в собі задоволення, розваги, навіть розвиток. Будь-яку навчальну ситуацію можна змодельовати у формі гри. Але чи завжди гра доречна в житті героїв? Відповідь на це запитання знайдемо в українській народній казці «Круть і Верть» [там само]. У казці розповідається про двох мишенят і півника. Мишенята лише гралися, а півник наполегливо працював. Будь-які заохочення до роботи мишенята відкидали, за що врешті й поплатилися: півник не дав їм поїсти пиріжків, Круть і Верть залишилися голодними. На прикладі головних героїв пояснюємо дітям, що всьому свій час: якщо потрібно працювати, то мають усі разом працювати, а якщо час веселощів – то всі разом відпочивають.

Окремо зупинимось на деяких методичних прийомах, які доцільно використовувати під час роботи з текстами українських народних казок. Для дітей середнього чи старшого дошкільного віку, окрім читання вголос, можна застосовувати методичний прийом «Читання із зупинками». Розділивши текст на кілька частин, можемо ставити дітям випереджувальні запитання: як ви думаете, як вчинить герой чи як розвиватимуться події? Такий спосіб читання сприятиме розвитку гнучкої навички – критичного мислення, адже діти навчатимуться прогнозувати та підбирати різні варіанти вирішення проблеми.

Із здобувачами старшого дошкільного чи молодшого шкільного віку при обговоренні казок можна використувати методичний прийом «Модель «R Th S» (за абrevіатурою перших літер – це Remember / згадай, Think / подумай, поміркуй, Sayings / вислови свою позицію), який теж сприяє розвитку критичного мислення. Тут важливо, щоб діти навчалися висловлювати власну позицію: як саме вони думають, чи вважають ситуацію проблемною чи ні, головне, чи є порушення прав чи ні, а якщо є, то що можна порадити героєві, щоб захистити його право. Наприклад, повертаючись до казки «Круть і Верть», можна з дітьми обговорити й таке економічне право, як право розпоряджатися доходами від своєї праці. Півник спік пиріжки й міг ними пригостити мишенят. Але він не захотів це робити. Поміркуйте, чому?

Мишенята залишилися голодними. Як ви вважаєте, півник порушив їхнє право на достатній рівень життя чи ні? Висловіть свою позицію. У цій ситуації педагог має ще й пояснити таку особливість: права належать кожній дитині й не залежать від виконання обов'язків. Якщо дитина лінується, не виконує обов'язки, її можна покарати, залишити без винагороди, але не позбавити прав [2, с. 786]. Тобто в нашій ситуації півник міг у інший спосіб покарати мишенят, але залишати їх голодними, тобто позбавляти їжі, як важливого елементу підтримки життя, він не мав такого права.

Як майбутніх педагогів, так і здобувачів освіти потрібно навчати розмірковувати та критично мислити. Якщо ми використовуватимемо лише нормативний варіант подання матеріалу: правильно – неправильно, то, зрештою, ми навчатимемо лише на конкретних прикладах. І в разі зміни обставин чи подій, здобувачам буде важко зорієнтуватися, як поступити в ситуації, яка виникла. Якщо ми їх спонукатимемо до аналізу, міркувань, висловлювань власної позиції, то в такий спосіб навчання буде продуктивнішим і матиме якісні показники.

Важливо пам'ятати, що, обираючи текст народної казки, педагог має попередньо сам її опрацювати, ретельно продумати методичний супровід, який доцільно використати, а також розібратися в темі прав дітей та їх захисту.

Висновки. Права дитини та їх захист є важливою темою для опрацювання зі здобувачами освіти та майбутніми педагогами. У висвітленні порушеної теми доречно не просто обійтися категоріальними визначеннями, а й зосередитися на цінності прав у житті людини, зокрема дитини. Розуміючи під правами дитини широкі можливості задоволення потреб і гармонійного розвитку дітей, ураховуючи вікові особливості та індивідуальні потреби кожного, варто ще й окреслити головні їхні характеристики.

Одним із дієвих засобів ознайомлення дітей з правами є тексти українських народних казок. Від лаконічності мови, її доступності до цікавих пізнавальних сюжетів – у казках усе сприяє навчанню дітей. Схилиємося до думки, що засобами української народної казки дітей можна не лише ознайомити з правами, а й на прикладах вчинків казкових героїв формувати в них навички правомірної поведінки та правову свідомість.

Список використаних джерел

1. Бакало Л. Конституційні права дитини: дефініція та значення для інституту прав дитини. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. № 1. С. 6–11.
2. Енциклопедія освіти / за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
3. Карпенко С. Д. Проблематика українського казкознавства в парадигмі досліджень. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Філологія*. 2020. Вип. 86. С. 76–82.
4. КОМПАС: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass> (дата звернення 22.08.2024).
5. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення 20.08.2024).
6. Мушкетик Л. Персонажі української народної казки : монографія. Київ : Український письменник, 2014. 340 с.
7. Сорочинська О. А., Олійник Д. С., Денисюк І. О. Діагностика рівня правової вихованості у дітей старшого дошкільного віку. *Перспективи та інновації науки. Педагогіка. Психологія. Медицина*. 2023. № 8 (26). С. 297–304.
8. Тлумачний словник української мови. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE> (дата звернення 21.08.2024).
9. Українські народні казки. URL: <https://kazky.org.ua/zbirky/ukrajinsjki-narodni-kazky> (дата звернення 21.08.2024).

References

1. Bakalo, L. (2022). Konstytutsiini prava dytyny: definitsiia ta znachennia dlia instytutu prav dytyny [Constitutional rights of the child: definition and significance for the institution of child rights]. *Aktualni problemy pravoznavstva [Actual problems of jurisprudence]*, 1, 6-11 [in Ukrainian].
2. Kremen, V. H. (Ed.). (2021). *Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of education]*. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
3. Karpenko, S. D. (2020). Problematyka ukrainskoho kazkoznavstva v paradyhmi doslidzhen [Problems of Ukrainian folktales in the paradigm of research]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Filolohiia [Bulletin of Kharkiv National University named after V. N. Karazin. Philology]*, 86, 76-82 [in Ukrainian].
4. *KOMPAS: posibnyk z osvity z prav liudyny za uchastiu molodi [COMPASS: Handbook of Human Rights Education for Youth Participation]*. Retrieved from <https://www.coe.int/uk/web/compass> [in Ukrainian].
5. *Konventsiia pro prava dytyny [Convention on the Rights of the Child]*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text [in Ukrainian].
6. Mushketyk, L. (2014). *Personazhi ukrainskoi narodnoi kazky [Characters of the Ukrainian folk tale]: monohrafiia*. Kyiv: Ukrainskyi pysmennyk [in Ukrainian].
7. Sorochynska, O. A., Oliinyk, D. S., & Denysiuk, I. O. (2023). Diahnostyka rinvnia pravovoi vykhovanosti u ditei starshoho doshkilnoho viku [Diagnostics of the level of legal education in children of older preschool age]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Pedahohika. Psykholohiia. Medytsyna [Perspectives and innovations of science. Pedagogy. Psychology. Medicine]*, 8 (26), 297-304 [in Ukrainian].
8. *Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy [Explanatory dictionary of the Ukrainian language]*. Retrieved from <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE> [in Ukrainian].
9. *Ukrainski narodni kazky [Ukrainian folk tales]*. Retrieved from <https://kazky.org.ua/zbirky/ukrajinsjki-narodni-kazky> [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 14.07.2024